

AKOS

AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJSKA
OMREŽJA IN STORITVE
REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka: 38241-1/2014/17

Datum: 20.5.2014

Zadeva: Odgovori na mnenja in pripombe zainteresirane javnosti na objavljeno analizo upoštevnega trga 7 »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« s predlaganimi ukrepi

Agencija je na podlagi 100. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (Ur. l. RS, št. 109/2012, 110/2013; v nadaljevanju: ZEKom-1) izdelala analizo upoštevnega trga 7 »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg)« (v nadaljevanju: analiza). Agencija je v predmetni analizi ugotovila, da so na tem upoštevem trgu operaterji s pomembno tržno močjo družbe Telekom Slovenije d.d., Si.mobil d.d., Tušmobil d.o.o. in T-2 d.o.o. ter zanje predlagala regulatorne ukrepe.

Agencija je pred sprejemanjem ukrepov na trgu elektronskih komunikacij, ki bodo pomembno vplivali na trg, skladno s 204. členom ZEKom-1, dolžna pridobiti in primerno upoštevati mnenja zainteresirane javnosti. Objavljen rok za takšno pridobivanje mnenj zainteresirane javnosti ne sme biti krajši od 30 dni.

Agencija je 7.4.2014 objavila predmetno analizo na svojih spletnih straneh¹ ter obenem pozvala zainteresirano javnost, naj nanjo poda svoje pripombe oziroma morebitne predloge in mnenja do 7.5.2014. Agencija je 5.5.2014 s strani družbe Si.mobil d.d. prejela prošnjo za podaljšanje roka iz objektivnih razlogov, ker je v času trajanja javne razprave potekala večfrekvenčna dražba, kar je po navedbah predlagatelja vplivalo na razpoložljivost kadrov, ki bi sicer sodelovali tudi pri pripravi pripomb in predlogov v javnem posvetovanju predmetne analize. Družba Si.mobil je predlagala 15 dnevno podaljšanje. Agencija je prošnji deloma ugodila in rok podaljšala do 12.5.2014².

V navedenem roku je agencija prejela naslednje pripombe in mnenja:

- AKTON Telekomunikacijski inženiring d.o.o., Dunajska cesta 9, 1000 Ljubljana (v nadaljevanju: Akton) s priložo,
- SI.MOBIL telekomunikacijske storitve, d.d., Šmartinska 134b, 1000 Ljubljana (v nadaljevanju:

¹ Glej: <http://www.akos-rs.si/analiza-upostevnega-trga-7-%C2%BBzakljucevanje-govornih-klicev-v-posamicnih-javnih-mobilnih-telefonskih-omrezjih-%28medoperaterski-trg%29%C2%AB>

² Glej: <http://www.akos-rs.si/javno-posvetovanje:-analiza-upostevnega-trga-7,-podaljsanje-roka-za-posredovanje-pripomb->

Si.mobil),

- TUŠMOBIL d.o.o., podjetje za mobilne komunikacije, Brnčičeva ulica 49, 1231 Ljubljana - Črnuče (v nadaljevanju: Tušmobil),
 - TELEKOM SLOVENIJE, d.d., Cigaletova 15, 1000 Ljubljana (v nadaljevanju: Telekom Slovenije)
- in
- T-2 družba za ustvarjanje, razvoj in trženje elektronskih komunikacij in opreme d.o.o., Verovškova ulica 64A, 1000 Ljubljana (v nadaljevanju: T-2).

Agencija ni prejela nobenih drugih pripomb, mnenj ali predlogov. Prejeta mnenja zainteresirane javnosti objavlja agencija v celoti na svojih spletnih straneh, kot prilogo temu dokumentu. V nadaljevanju agencija prejeta mnenja smiselno povzema ter skladno s tretjim odstavkom 204. člena ZEKom-1 navaja po posameznih subjektih odgovore nanje, način kako so bila upoštevana oziroma razloge, zaradi katerih niso bila upoštevana.

Mnenja družbe Akton

Družba Akton izpostavlja glede analize predmetnega upoštevnega trga predvsem problematiko obsega upoštevnega trga in izpostavlja potrebo po dodatnih pojasnilih. Iz navedb družbe Akton izhaja, da bi morale za operaterje s pomembno tržno močjo (v nadaljevanju: OPTM) na predmetnem upoštevnem trgu veljati regulirane cene zaključevanja, ne glede na izvor klica, če so ti operaterji z drugim neposredno medomrežno povezani (nepomembno kdo klic zaključuje in od kod). Akton za to navede razloge in jih podpre s prilogo, pismom vodje enote Elektronska komunikacijska omrežja in storitve pri Generalnem direktoratu za komunikacijska omrežja, vsebine in tehnologijo, g. Reinalda Kruegerja, z dne 15.5.2013, št. ARES(2013) 1002792, ki ga je Evropska komisija poslala kot odgovor na Aktonova vprašanja glede obravnave teh klicev.

Agencija ugotavlja, da v poglavju 5.4.1. navaja prav to, kar ji Akton očita, da ne stori. To pomeni, da agencija v poglavju 5.4.1. predmetne analize posebej poudari, da veljajo za posameznega OPTM obveznosti (tudi cenovne), ne glede na to, ali je izvor klica v EU ali ne-EU državi, pod pogojem, da v omrežje OPTM klice terminira neposredno medomrežno povezani operater, ki se nahaja znotraj enotnega trga. Navedeno pomeni, da agencija s predlaganimi obveznostmi v predmetni analizi v ničemer ne odstopa od mnenja, ki ga v citiranem pismu Evropske komisije slednja navaja.

Prav tako agencija zavrača očitke, da meša definicijo upoštevnega trga in obseg naloženih obveznosti medomrežnega povezovanja. Agencija ne tem mestu poudarja, da se poglavje 5.4.1. ne nanaša na definicijo upoštevnega trga. Veleprodajni upoštevnih trgov zaključevanja klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih so natančno in dokončno definirani v poglavju 5.4., kjer so vsi štirje tudi naštet, tako storitveno, kot geografsko. V poglavju 5.4.1. agencija zgolj nedvoumno navede, da v primeru štirih definiranih upoštevnih trgov zaključevanja klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih v Republiki Sloveniji (Telekom Slovenije, Si.mobil, Tušmobil in T-2) torej pomeni, da sodijo neposredne medomrežne povezave za zaključevanje govornih klicev z operaterji, ki delujejo v notranjem, EU trgu in so z njimi neposredno medomrežno povezani, v upoštevnih trgih, definirane v poglavju 5.4, kar pomeni da v teh primerih veljajo tudi predlagane obveznosti. Agencija zato ugotavlja, da kakršnekoli spremembe in dopolnitve niso utemeljene.

Mnenja družbe Si.mobil

Družba Si.mobil v posredovanem mnenju in pripombah najprej navede, da je vztraja pri svojih komentarjih in predlogih, ki jih je podala v okviru javnega posvetovanja predmetnega upoštevne trga leta 2013³ ter izjasnitvi v upravnem postopku določitve OPTM⁴, ki se je končal s sklepom o ustavitvi postopka⁵ in mu odločba ni sledila. Agencija v zvezi s tem navaja, da v zvezi s tedanjimi navedbami Si.mobila, iz javne razprave leta 2013, prav tako vztraja pri istih odgovorih, ki jih je podala v dokumentu objavljenem na spletnih straneh agencije⁶. Dodatno Si.mobil poda pripombe na poglavje 5.4.1. analize, kjer na podlagi citatov iz analize navaja, da agencija sicer pravilno ugotovi pogoje, pod katerimi naj veljajo obveznosti OPTM glede zaključevanja klicev v okviru enotnega EU trga, vendar gre po njegovem mnenju zgolj za deloma pravilno ugotovitev, problematika pa je v napačni ali nepopolni definiciji izvora klicev. Si.mobil meni, da bi morale navedbe iz poglavja 5.4.1. analize veljati le za primere, ko je izvor klica znotraj notranjega trga EU.

Agencija tozadevno najprej navaja, da je pri obravnavanju klicev in njihovega izvora sledila doslej izraženim in nedvoumnim mnenjem ter stališčem Evropske komisije. Poleg tega je z navedenim dejansko želela operaterjem, ki delujejo znotraj geografskega območja na predmetnem upoštevne trgu, torej na območju Republike Slovenije, zagotoviti čim bolj enakopraven položaj v odnosu do neposredno medomrežno povezanih operaterjev, ki delujejo izven EU, vse pa na način, ki nima škodljivih tržnih in drugih vplivov na delovanje enotnega notranjega trga EU. Pri ukrepih, ki jih na posameznih upoštevne trgih elektronskih komunikacij sprejema, mora agencija zagotoviti, da ti ne vplivajo negativno na delovanje notranjega EU trga. Prav zaradi slednjega se mora, skladno z 209. členom ZEKom-1, agencija pred določitvijo upoštevne trga, postopkom tržne analize ali naložitvijo, spremembo ali preklicem določenih obveznosti iz poglavja o zagotavljanju konkurence, posvetovati z drugimi regulatornimi organi, BEREC in Evropsko komisijo. Kot navajata 210. in 211. člen ZEKom-1, sme Evropska komisija, v kolikor meni, da bi določen ukrep oviral delovanje enotnega trga, ali dvomi v njegovo združljivost z veljavno zakonodajo EU, agenciji predlagati umik ali spremembo takšnega ukrepa. Slednje agencija navaja, ker meni, da bi razlikovanje na nivoju klicev lahko imelo takšen vpliv na delovanje enotnega evropskega trga, ki ga Evropska komisija in sektorski regulatorji drugih držav članic EU in BEREC ne bi dopustili. Namreč, slednje bi pomenilo, da bi slovenski operaterji na predmetnem upoštevne trgu lahko operaterje s sedežem v EU, torej poslovne subjekte na istem enotnem notranjem trgu, obravnavali drugače glede na to, ali želijo ti (sicer iz iste točke neposredne medomrežne povezave) v njihovem omrežju zaključevati klice, ki sicer izvirajo od končnih uporabnikov znotraj EU, ali izven EU. Kot navaja tudi Komisija, stroškovno sicer za takšno razlikovanje glede cene zaključevanja klicev (in tudi drugih, cenovnih in necenovnih obveznosti) ni podlage. Pri tem pa ne smemo zanemariti dejstva, da so takšni neposredno medomrežno povezani operaterji, ne glede na to, ali želijo zaključevanje klicev, ki izvirajo iz EU, ali od drugod, poslovni subjekti s sedežem znotraj enotnega Evropskega trga, ki so promet ustvarili bodisi sami (oziroma so ga ustvarili njihovi končni uporabniki), bodisi so ga do točke medomrežne povezave pripeljali na lastne stroške, v kolikor ta izvira s strani končnih uporabnikov izven EU. Agencija ugotavlja, da je tovrstno obravnavanje zaključevanja

³ Glej: http://www.akos-rs.si/files/Javna_posvetovanja/2013/15_5/pripombe-simobil.pdf

⁴ Spis številka 38244-3/2013

⁵ Ibid

⁶ Glej: http://www.akos-rs.si/files/Javna_posvetovanja/2013/2_7/Odgovor-na-pripombe-trg-7.pdf

klicev med medomrežno povezanimi operaterji z OPTM na predmetnem upoštevnom trgu sicer v veljavi že od leta 2009, v predmetni analizi pa ga je želela agencija zgolj bolj podrobno in eksplicitno razložiti, prav v izogib morebitnim nejasnostim. V primeru zaključevanja klicev, ki je predmet predmetnega upoštevnega trga in je v celoti veleprodajni trg, je na nivoju medomrežnih povezav med operaterji nujno zagotoviti ustrezno obravnavo veleprodajnih subjektov, ki na notranjem EU trgu delujejo. Agencija je tako mnenja, da na predlagani način slovenskim operaterjem omogoča zadosten nivo enakopravnosti nasproti operaterjem izven EU, obenem pa zagotavlja vsem subjektom na notranjem EU trgu, ki ne morejo biti obravnavani drugače, ustrezno obravnavo. Agencija tudi meni, da bi se v primeru, ko bi bilo dovoljeno razlikovanje glede na izvor klica tudi v primerih, ko želi zaključevanje klicev operater s sedežem znotraj enotnega EU trga, lahko rezultiralo v ponovni množični uporabi GSM vmesnikov in prirejanjem številke klicatelja (izvirne številke), kar pa ima velike negativne vplive na varnost prometa in omrežij mobilnih operaterjev, saj bi to lahko onemogočalo zakonito ustrezno prestrezanje komunikacij in sledljivost prometa ter negativno vplivalo na kvaliteto storitev ter varnost končnih uporabnikov. Agencija se zaveda dejstva, da so se na področju mednarodnega prometa v zadnjem času zgodile bistvene spremembe, tudi zaradi tehnoloških možnosti, ki v preteklosti niso obstajale in so omogočile nastanek dodatne konkurence. Te spremembe pa se odražajo tako na strani količine neposredno zaključenega prometa na strani operaterjev, kot posledično tudi na strani prihodkov iz tega naslova, tako zaradi znižanja količine prometa, kot tudi zaradi siceršnjega znižanja cen, kot posledice večje konkurence in tehnološkega razvoja, ki jo je ta omogočil. Na drugi strani je treba ugotoviti, da imajo tudi slovenski operaterji pravico od drugih operaterjev na enotnem EU trgu, s katerimi so neposredno medomrežno povezani, zahtevati, da ti zaključujejo promet iz njihovih omrežij (ne glede na izvor klica) pod takšnimi pogoji in v morebitnih primerih nespoštovanja takšnih obveznosti pred agencijo sprožiti medoperaterski spor. Dodatno agencija zagotavlja, da bo v primeru, ko bi se na nivoju enotnega EU trga uveljavila drugačna obravnava tovrstnega prometa (na način, ko bi bili izvzeti klici, ki ne bi izvirali iz območja EU), tudi sama po potrebi ukrepala na način, da bo ustrezno spremenila obveznosti in operaterjem omogočila enake pogoje, kot veljajo na nivoju EU.

Si.mobil tozadevno navede primer, ko se klic iz Slovenije na Maldive zaključi preko operaterjev posrednikov v Avstriji, Španiji, Maroku in nato na Maldivih (pri čemer so lahko poti različne), strošek minute zaključevanja takšnega klica za slovenskega operaterja pa je lahko tako več kot 50 centov. Na drugi strani pa mora Slovenski operater v primeru enake poti klica iz Maldivov v Slovenijo klic zaključiti za komaj več kot 1 cent. Si.mobil navaja, da je slovenski operater tako v več kot 50 kratni izgubi v razmerju z operaterjem na Maldivih.

Agencija pri tem opozarja, da v primeru poti klica, kot jo je opisal Si.mobil, vsak od »tranzitnih« operaterjev zahteva pokritje stroškov »transporta« klica, kar pomeni, da končni prihodek operaterja na Maldivih ni 50 centov. Na drugi strani pa tudi slovenski operater, ki od (zadnjega) neposredno medomrežno povezanega operaterja prejme klic v terminacijo k svojemu uporabniku, ni soočen z večjimi stroški. Povedano drugače, strošek operaterja na Maldivih, ki želi terminacijo klicev v omrežju slovenskega operaterja ni 1 cent, temveč tudi seštevek stroškov tranzita, ki nastanejo pri prenosu klica do zadnjega operaterja (kot ga je opisal Si.mobil), ki klic posreduje slovenskemu OPTM, kar v končni vsoti najverjetneje predstavlja primerljive veleprodajne cene terminacije obeh operaterjev.

Si.mobil navede primer sektorskega regulatorja iz Češke (ČTÚ), ki je v svoji notifikaciji upoštevnega

trga zaključevanja klicev v javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (upoštevni trg 3), predlagal izvzete cenovne regulacije za klice iz držav, ki niso članice Evropskega gospodarskega prostora (EGP, ang.: *European Economic Area – EEA*), torej z razlikovanjem klica glede na izvor (EEA, ne-EEA).

Agencija odgovarja, da je iz istega dokumenta, kot ga navaja Si.mobil⁷ razvidno, da češki regulator slednje argumentira z visoko asimetrijo cen, ki jih zaračunavajo operaterji, ki delujejo na Češkem v primerjavi s tistimi operaterji, ki delujejo zunaj EEA, kar rezultira v tem, da češki končni uporabniki, ki kličejo v države izven EEA plačujejo višje maloprodajne cene (kot rezultat višjih cen zaključevanja) v primerjavi z uporabniki držav izven EEA, ki kličejo v Češko, kjer bi češki operaterji lahko zaračunavali zgolj BU LRIC ceno zaključevanja klicev, operaterji izven EEA pa drugačno. Agencija pri tem poudarja, da regulacija klicev, kot jo je sama predlagala v analizi ne predvideva, da bi morali OPTM na predmetnem upoštevem trgu, operaterjem izven enotnega EU trga, zaračunavati zaključevanje klicev po reguliranih cenah. Res pa je, da predvideva zaračunavanje regulirane cene v ne glede na izvor klica, seveda v primeru, ko se operater, ki klic v omrežje OPTM zaključuje, nahaja v območju enotnega EU trga in je z OPTM neposredno medomrežno povezan. V tem primeru namreč ni videti razlogov za drugačno cenovno obravnavo, saj zaključevanje tega klica OPTM zaračuna operaterju, ki se nahaja znotraj enotnega EU trga in ki je na svoje stroške od izvora do točke medomrežne povezave z OPTM pripeljal sam. Stroške, ki so nastali na poti od izvora klica do točke medomrežne povezave (skupaj s ceno terminacije OPTM operaterja, kamor se klic zaključuje), pa je zaračunal operaterju, kjer je klic originiral. In ti stroški so (odvisno od učinkovitosti) najverjetneje primerljivi s stroški, kot jih mora za zaključevanje klica v omrežje operaterja, kjer je bil klic originiran, plačati slovenski OPTM. Seveda tudi odvisno od učinkovitosti in kvalitete poti, ki jo za takšno zaključevanje izbere, vsekakor pa ni mogoče zaključiti, da znašajo zgolj toliko, kot znaša regulirana cena zaključevanja klica v omrežju slovenskega OPTM, temveč so ustrezno višji za opisani tranzit.

V pripombah Komisije iz citiranega dokumenta je razvidno, da ta regulatorja ČTÚ poziva k nadaljnji utemeljitvi drugačne regulatorne obravnave klicev, ki izvirajo v državah izven EEA glede na zahteve regulatornega okvira. Posebej Komisija od ČTÚ zahteva nadaljnje dokazovanje, kako bi se visoke cene zaključevanja klicev na ne-EEA operaterje prenesle v drugačne konkurenčne težave z drugimi predvidenimi učinki na končne uporabnike znotraj EEA in ali je tveganje ekscesnih cen (ki je temelj za cenovno regulacijo) drugačno za ti dve kategoriji klicev. Tozadevno bi bilo treba vzeti v račun morebitne konkurenčne težave, ki bi se kazale na ustreznem maloprodajnem trgu. Zato Komisija izrecno poziva ČTÚ naj vse zgoraj navedeno utemelji v končnih odločbah, to pa naj stori skladno z Evropskim regulatornim okvirom. Tozadevno dodatno poziva ČTÚ tudi k tesnemu sodelovanju z ostalimi regulatornimi organi v EU, Komisijo in BEREC, skupaj z ekspertno skupino, ki trenutno preučuje regulatorno obravnavo klicev, ki izvirajo izven EU. Glede nadaljnje obravnave tega vprašanja bo z navedenimi organi tesno sodelovala tudi agencija in na podlagi ugotovitev in skupnih stališč takoj tudi ustrezno ukrepala. Agencija pa dodatno v zvezi s predlogom omejitve cenovnih obveznosti regulatorja ČTÚ še enkrat poudarja, da je ta izhajal predvsem iz razmerij med operaterji, ki delujejo v EEA in izven EEA in na tej osnovi iz cenovne regulacije izvzel vse klice, ki izvirajo iz ne-EEA držav. Agencija v svojem predlogu za takšna razmerja (med operaterji, ki delujejo izven enotnega EU trga in

⁷ Commission Decision concerning Case CZ/2014/1581: Wholesale market for call termination on individual public telephone networks provided at a fixed location in the Czech Republic – remedies; Comments pursuant to Article 7 of Directive 2009/140/EC, Brussels, 28.4.2014, C(2014) 2950 final

slovenskimi OPTM) ne predvideva cenovne regulacije, predvideva pa, da izvor klica ni pomemben v primerih, ko ga v omrežje slovenskega OPTM pošlje operater, ki deluje znotraj enotnega EU trga, ne glede na to, od kod klic izvira. Pri odgovoru Si.mobilu na njegov praktičen primer klica med Maldivi in Slovenijo ter obratno, je agencija pokazala, da ne obstaja takšna asimetrija v cenah terminacije, kot jo je poskušal prikazati Si.mobil. Agencija je namreč pokazala, da strošek terminacije operaterja iz Maldivov v Si.mobilovo omrežje ni zgolj regulirana cena, ki jo Si.mobil zaračuna zadnjemu operaterju v vrsti, ki mu posreduje klic (če tak operater deluje na notranjem EU trgu), temveč ji je treba dodati še stroške, ki jih za tranzitiranje in posredovanje klica to te točke medomrežne povezave s Si.mobilom zaračunajo operaterji, ki se v tej verigi znajdejo. Zato ni res, da je strošek Si.mobila za terminacijo v omrežje maldivskega operaterja preko 50 centov, strošek maldivskega operaterja v omrežje Si.mobila pa le nekaj več kot 1 cent in da pri tem nastaja asimetrija faktorja okoli 50 in več. Strošek zaključevanja klica v omrežju Si.mobila (ali drugega operaterja v Sloveniji) je vsekakor znatno večji od zgolj regulirane cene, ki jo Si.mobil zaračuna zadnjemu operaterju in je najverjetneje primerljiv s stroškom Si.mobila za terminacijo na Maldive, vsekakor pa je odvisen od učinkovitosti poti, ki jo operater poišče na konkurenčnem mednarodnem trgu. Res je, in to ne more biti predmet regulacije, da vsi operaterji za mednarodni promet, ki ga morajo zaključiti v omrežjih tujih operaterjev, svobodno iščejo najbolj učinkovite poti, pri čemer za zagotavljanje ustrezne storitve svojim končnim uporabnikom gledajo tudi na razmerje med kvaliteto in ceno. Omenjeni primer Maldivov, ki ga agencija uporablja zato, ker ga je podal Si.mobil, je mogoče prenesti na druge države. Agencija tudi ugotavlja, da v svojih navedbah Si.mobil ni izpostavil razlike v maloprodajnih cenah, ki bi kazale na navedeno problematiko. Pregled maloprodajnih cenikov klicev v tujino (iz Slovenije v tuje države)⁸ nikakor ne kaže, da bi bile cene za slovenske končne uporabnike zelo visoke⁹. Od maloprodajnih cen klicev (z vključenim DDV) v omrežja kar 948 operaterjev iz svetovnih držav je mogoče zaslediti, da se mednarodne maloprodajne cene z vključenim DDV klicev gibljejo od 0,0407 € do 0,1 € v kar 152 omrežjih, do 0,5 € v omrežja kar 890 operaterjev (od 948) in do 1 € v kar 930 omrežjih. Slednje kaže na to, da je mogoče zagotoviti učinkovito možnost zaključevanja klicev pri tujih operaterjih.

Glede pripombe Si.mobila, ki jo povzema po francoskem varuhu konkurence agencija ugotavlja, da francoski regulator ni na podlagi teh opažanj podvzel nobenih regulatornih ukrepov, vsekakor pa je iz navedbe ugotoviti, da ta kliče po oblikovanju regulatornega pristopa na nivoju EU glede tega vprašanja.

Mnenja družbe Tušmobil

Družba Tušmobil uvodoma navede, da se z izsledki analize strinja, v nadaljevanju pa poda tri komentarje v zvezi z izračunom cene zaključevanja klicev.

Tušmobil se ne strinja s predpostavko gibanja prometa med 2G in 3G omrežjem 70:30, kot je

⁸ Pri čemer lahko opazujemo tudi klice iz fiksnih omrežij v tujino, saj za zaključevanje klicev v tujino ni nujno ključna vrsta operaterja.

⁹ Zgolj v informacijo je bil pregledan cenik mednarodnih klicev operaterja T-2, glej: <http://www.t-2.net/telefonija/cenik-klicev/mednarodna-telefonija-a-l>, dostop na dan 16.5.2014

uporabljeno v BU LRIC modelu agencije. Navede, da se ta promet zaradi novejših tehnologij giblje enakomerno 50:50. Agencija v zvezi s tem pripominja, da je navedeno razmerje določila na podlagi poslanih vprašalnikov štirim mobilnim omrežnim operaterjem. Pri tem agencija ugotavlja, da je družba Tušmobil v odgovoru na ta del vprašalnika navedla razmerje 70:30. Takšno razmerje prometa med tehnologijama je bilo moč zaznati tudi iz odgovorov drugih operaterjev, zato agencija ne more slediti pripombi Tušmobila in je prepričana, da je uporabljeno razmerje v modelu ustrezno.

V drugi pripombi Tušmobil navaja, da v stroškovnem modelu ni predvidena 3G tehnologija na frekvenčnem pasu 900 MHz, po njenem mnenju pa jo nekateri operaterji že sedaj uporabljajo in jo bodo, kot učinkoviti operaterji uporabljali tudi v prihodnje. Agencija poudarja, da je v modelu uporabila predpostavke (tudi glede utilizacije frekvenčnega spektra) učinkovitega hipotetičnega operaterja. To pomeni, da glede uporabe frekvenčnega spektra za posamezne frekvenčne pasove ni v celoti zasledovala prakse vseh posameznih operaterjev, saj to ne bi bilo mogoče, prav tako pa ne bi znatno vplivalo na rezultate modela. Dejstvo je namreč, da vsi operaterji ne uporabljajo vseh razpoložljivih frekvenčnih spektrov na enak način, med njimi so v praksi prav tako razlike v količini spektra ter tudi v razpoložljivosti različnih frekvenčnih pasov. Agencija je tako za namen izračuna cene zaključevanja klicev uporabila najbolj smotrne predpostavke, pri čemer je poudarila, da te ne odražajo nujno kateregakoli obstoječega operaterja, ki deluje v praksi. Glede uporabe frekvenčnega spektra 900 MHz za tehnologijo 3G agencija ugotavlja, da ta nima takšnega neposrednega vpliva za hipotetičnega učinkovitega operaterja, uporabljenega v modelu, da bi bilo zanj nujno predpostaviti, da na tem frekvenčnem spektru poleg 2G tehnologije, uporablja tudi 3G.

V zadnji pripombi Tušmobil zgolj navede, da je stroškovna cena izračunana na predpostavki stroškovno učinkovitega operaterja s 25% tržnim deležem, pri čemer dva od štirih operaterjev dosegata in presegata tržni delež 25%, ob tem pa ne nevede, kakšen tržni delež na bi agencija uporabila. Agencija se strinja z navedbami Tušmobila glede uporabljenih in dejanskih tržnih deležev, hkrati pa ugotavlja, da se za namene izračuna cene skladno s »Priporočilom komisije z dne 7. maja 2009 o regulaciji cen zaključevanja klicev v fiksni in mobilni omrežji EU (2009/396/ES)«, UL EU L 124/67 z dne 20.5.2009 (v nadaljevanju: Priporočilo komisije) za hipotetičnega učinkovitega operaterja uporabi tržni delež 20%. Kot je navedla v analizi, je agencija pri določitvi tržnega deleža hipotetičnega učinkovitega operaterja izhajala iz Priporočila komisije, dodatno pa tudi iz števila omrežnih mobilnih operaterjev v Sloveniji in ugotovila, da bi imel učinkoviti hipotetični operater četrtno vseh končnih uporabnikov na svojem mobilnem omrežju, pri čemer ni zasledila razlogov (ne navaja pa jih niti Tušmobil), ki bi opravičevali uporabo bistveno drugačnih tržnih deležev, ki bi odstopali od priporočenega v Priporočilu komisije oziroma tistega, ki ga je na podlagi števila operaterjev uporabila agencija. Agencija v modelu ne bi mogla slediti realnim tržnim deležem operaterjev v Sloveniji na način, da bi bodisi uporabila najnižjega ali najvišjega, saj ta za učinkovitega hipotetičnega operaterja ne bi bil primeren (ne bi odražal njegove učinkovitosti). Še manj pa bi lahko agencija (skladno s Priporočilom komisije) izračunavala cene zaključevanja klicev na podlagi štirih različnih tržnih deležev, saj bi to pomenilo popoln odklon od namena Priporočila komisije in namena cenovne regulacije.

Mnenja družbe Telekom Slovenije

Pripombe družba Telekom Slovenije prične s splošnim delom, v katerem v začetku navede negativne posledice, do katerih naj bi prišlo zaradi stopnjevanja obveznosti cenovne regulacije, pri čemer agencija ni ugotavljala učinkov dosedanjih cenovnih ukrepov. Telekom Slovenije navede, da predvidena obveznost pomeni takojšnje 65% znižanje cen zaključevanja klicev, kar pomeni nesorazmeren skok in predlaga postopno prilagajanje cen, v vsaj dveh korakih.

V zvezi z navedbami Telekoma Slovenije agencija odgovarja, da so široke strokovne razprave o znižanjih in nivojih veleprodajnih cen zaključevanja klicev ob uporabi metodologije BU LRIC zelo žive že od časa pred sprejetjem Priporočila komisije leta 2009, še posebej pa po tem obdobju. Namen Priporočila komisije v zvezi z regulacijo veleprodajnih cen zaključevanja klicev v mobilnih omrežjih v EU je bil ravno v občutnem znižanju teh cen, ki jih uporaba metodologije prirastnih stroškov po metodi od spodaj navzgor ob uporabi metodologije tekočih stroškov (»Current Cost Accounting« – CCA) prinaša, poleg tega pa tudi čim večje poenotenje cen na nivoju EU (zaradi velikih odstopanj v preteklosti ob uporabi drugih metodologij), kar je Evropska komisija želela doseči prav z uporabo navedene metodologije. Navedba družbe Telekom Slovenije, da gre za drastično znižanje, postane nerelevantna, saj so morali vsi operaterji ob vsej transparentnosti dogajanja na trgih zaključevanja klicev vse od leta 2009 dalje (in tudi pred tem) pričakovati bistvene spremembe po 31.12.2012, kot jih zahteva Evropska komisija. Prav tako je bila v istem času leta 2013 v javnem posvetovanju analiza predmetnega upoštevnega trga, ki je predvidela uporabo cene zaključevanja klicev po metodi primerjalne analize (»benchmark«), ki je bila celo nekaj nižja od trenutno predlagane cene izračunane na podlagi lastnega modela agencije. Ker je jasno, da uporaba BU LRIC metodologije na nivoju EU prinašajo znatno poenotenje cen zaključevanja klicev, so lahko operaterji že ob implementaciji cen drugih držav, izračunanih na podlagi BU LRIC metodologije, predvidevali in v svoje poslovne načrte ustrezno vključili okvirne cene zaključevanja klicev, za katere je bilo v strokovnih krogih znano, da se bodo gibale med okrog 1 in 1,5 € centa. Ob razpoložljivosti in jasnosti zahtev Priporočila komisije (od maja 2009 dalje) in strokovnih diskusij na to temo, so morali operaterji v duhu dobrega gospodarjenja upoštevati tudi te okoliščine, pri čemer je za ustrezno poslovno načrtovanje dovolj poznati okvirni pričakovani razpon cen zaključevanja klicev. Operaterji so morali pričakovati implementiranje teh cen že takoj po 31.12.2012 (kot to predvideva tudi Priporočilo komisije) in kot dobri gospodarstveniki svoje poslovne načrte ustrezno prilagoditi pričakovanim zahtevam glede cen, pri čemer je bilo že v letu 2012 (in že tudi prej) znano, kakšne rezultate glede višine cen zaključevanja klicev dajejo v praksi izračuni na podlagi BU LRIC modelov v tujini. Operaterjem so takšne informacije dostopne. Prav tako agencija, iz vseh doslej navedenih razlogov, ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije, naj k izračunani ceni privedeta dva koraka (»glidepath«), saj Priporočilo komisije jasno navaja zadnji rok, ko morajo nacionalni regulatorji implementirati čisto BU LRIC ceno zaključevanja klicev. Kot je agencija že navedla, bi morale biti ustrezno nizke cene, izračunane na podlagi BU LRIC metodologije, implementirane že s 1.1.2013, kar je družbi Telekom Slovenije znano, zato se zdi smotrno, da obdobje med 1.1.2013 in dejansko implementacijo cen, kljub temu, da predstavljajo enkratni skok, sprejme kot določeno obdobje, ko je zaračunaval višje cene, kot bi jih sicer, če bi bile slednje implementirane skladno z zahtevami Priporočila komisije. Ključno v zvezi s tem je tudi, da bi ob notifikaciji predloga takšnega cenovnega ukrepa Evropska komisija na poskus implementacije takšnega ukrepa in prehoda do izračunane cene najverjetneje priporočila dosledno upoštevanje Priporočila, zato bi bil tak poskus nesmiseln, saj bi mu najverjetneje sledila t.i. druga faza pred uporabo veta na predlagani ukrep.

Prehod ne more imeti negativnih posledic na razvoj trga. Agencija je zgoraj navedla, da so imeli slovenski operaterji dolgo obdobje, ko so se lahko na implementacijo čistih BU LRIC cen pripravili, pri tem pa vse do konca uveljavitve uporabljali višje cene zaključevanja klicev. Zato ni mogoče govoriti o negativnih posledicah, posebej upoštevajoč dejstvo, da je uporaba čistih BU LRIC cen skladno s Priporočilom komisije neogibna, zadnji roki njegove implementacije pa znani od leta 2009. Agencija se ne strinja, da vpliva pretekle regulacije ni opravila. Temu je namenjeno poglavje 4.4. Pretekli vpliv agencije na predmetnem upoštevem trgu.

V drugi pripombi Telekom Slovenije navaja, da je agencija že prej razpolagala z modelom (pure BU LRIC), ki je skladen s Priporočilom komisije in da je na njegovi podlagi izračunala cene zaključevanja že leta 2009, ter da je sedaj veljavna cena zaključevanja klicev pravzaprav čista BU LRIC cena. Telekom Slovenije zato agenciji očita izdelavo novega BU LRIC modela in rezultata, ki ga ta izračuna za zaključevanje klicev, ki je nekajkrat nižji od rezultata modela iz leta 2009. V nadaljevanju razloži, da se tehnološko v omrežjih niso zgodile takšne spremembe, ki bi lahko vplivale na model in na razliko v cenah in da trenutna cena ne omogoča ekscesnih dobičkov operaterjem, ki jo uporabljajo. Na koncu Telekom Slovenije postavlja vprašanje, ali je z naloženo ceno zadoščeno pogoju iz tretjega odstavka 106. člena ZEKom-1, ki nalaga, da mora v skladu s tem agencija upoštevati naložbe operaterja in mu zagotoviti primerno stopnjo donosnosti.

V zvezi s tozadevnimi pripombami družbe Telekom Slovenije agencija poudarja, da kljub temu, da agencija razpolaga tudi z omenjenim BU LRIC modelom iz leta 2009 ugotavlja, da ta model ne ustreza v celoti Priporočilu komisije, saj ne predvideva operaterja, ki za svoje delovanje uporablja omrežje nove generacije in ga zato Agencija ni mogla uporabiti za določitev cen, ki bi bile skladne s Priporočilom komisije. Evropska komisija je Priporočilo komisije izdala 7.5.2009, agencija pa je k izgradnji takratnega BU LRIC modela pristopila že s koncem leta 2007, v celoti pa je bil izdelan maja oziroma junija 2008. Agencija je tako v model lahko vključila le tiste parametre, ki so ji bili znani, saj je Priporočilo Komisije bilo v končni obliki izdano maja leta 2009, torej eno leto po tem, ko je agencija že imela izdelan BU LRIC model na podlagi katerega je izračunala ceno junija 2009, ko zahteve Priporočila komisije še niso v celoti veljale. V celoti so (glede cen zaključevanja klicev) začele veljati s koncem 31.12.2012.

Glede uporabnosti modela iz leta 2009 agencija dodatno pripominja tudi, da je slednji za zagotavljanje storitve zaključevanja govornih klicev predvideval kot najučinkovitejšo tehnologijo izključno 2G, saj je bila takrat razvitost tehnologije 3G na bistveno nižjem nivoju, kot je danes. Tako model iz leta 2009 ne obravnava tehnologije 3G za storitev zaključevanja klicev in zanj ni sposoben izračunati nobenih rezultatov. Zgolj z modifikacijo vhodnih podatkov tega ni bilo mogoče spremeniti, neustrezno pa bi bilo ignorirati dejstvo, da je tehnologija 3G v času od leta 2007 in 2008, ko je bil model izdelan, toliko napredovala in ima v deležu zaključenih klicev takšno vlogo, da jo je bilo nujno vključiti v izračun cene učinkovitega zagotavljanja storitve zaključevanja govornih klicev v javnim mobilnih telefonskih omrežjih. Zato je bilo nujno zagotoviti ustrezen model, ki je zmožen upoštevati tudi vse zgoraj navedeno in na tej podlagi izračunati ustrezno ceno. Seveda na znižanje cene ni vplivalo v celoti le dejstvo, da model obravnava za zaključevanje tudi tehnologijo 3G, ampak poleg tega tudi spremembe razmerij med govornim in podatkovnim prometom v mobilnih omrežjih (kjer v zadnjih letih podatkovni promet zelo raste) in tudi znižanje cen omrežnih elementov. Iz izračunane cene agencije izhaja, da je ta ustrezna tudi zato, ker je primerljiva s čistimi BU LRIC cenami zaključevanja klicev, kot

so jih v zadnjem času izračunali drugi evropski nacionalni regulatorji.

Glede zagotavljanja ustreznega donosa na naložbe operaterja agencija odgovarja, da uporabljeni model upošteva ustrezen donos na kapital («Weighted Average Cost of Capital» - WACC). WACC je agencija izračunala v začetku leta 2012 in ga tudi posredovala v vednost in v pregled družbi Telekom Slovenije. Od navedenega obdobja agencija uporablja strošek kapitala v višini 11,03% v svojih stroškovnih modelih. Agencija je tudi primerjala višino stroška kapitala z drugimi državami EU in ugotovila, da se v večini držav višina WACC giblje med 9% - 12%.

V tretji točki Telekom Slovenije agenciji očita neprimernost uporabe BU LRIC stroškovnega modela in čiste BU LRIC cene. Uvodoma očita agenciji, da ne zagotavlja ustreznega donosa naložbe glede na vložena sredstva. Glede navedenega je agencija odgovorila v prejšnjem odstavku, zato napotuje nanj. Ponavlja zgolj, da je operaterjem ustrezen donos na vloženi kapital (iz naslova zaključevanja klicev) zagotovljen in je povsem v skladu s Priporočilom komisije in obenem tudi z določbami 106. člena ZEKom-1.

Telekom Slovenije v nadaljevanju izrazi nekaj pripomb v zvezi z dejstvom, da v model za izračun ne vključi vseh relevantnih stroškov. Agenciji očita, da ni vključila stroškov, ki niso neposredno odvisni od prometa, so pa nujni za zagotavljanje predmetne storitve. Navede tudi, da ni pripisan deleža skupnih stroškov poslovanja, ki s potrebnimi za izvajanje vseh poslovnih funkcij operaterja.

Agencija pritrjuje ugotovitvam Telekoma Slovenije, saj je ravno opisano značilnost BU LRIC modelov, ki priznavajo vključevanje zgolj in samo tistih prirastnih stroškov, ki operaterju nastanejo zaradi zagotavljanja storitve zaključevanja klicev drugim. Tako tudi 6. člen Priporočila komisije natančno določa, da ti stroški ne smejo biti vključeni v izračun cene: »V modelu LRIC bi bilo treba ustrezni prirast opredeliti kot veleprodajno storitev zaključevanja govornih klicev za tretje stranke. To pomeni, da bi morali NRO pri ocenjevanju prirastnih stroškov ugotoviti razliko med celotnimi dolgoročnimi stroški, ki jih ima operater, ko zagotavlja vse svoje storitve, in celotnimi dolgoročnimi stroški tega operaterja, ko ne zagotavlja veleprodajnih storitev zaključevanja klicev tretjim strankam. Treba je razlikovati med stroški, ki so odvisni od prometa, in stroški, ki niso odvisni od prometa, **pri čemer je treba pri izračunavanju cen veleprodajnega zaključevanja klicev zanemariti stroške, ki niso odvisni od prometa.** Priporočeni pristop za opredelitev ustreznih prirastnih stroškov bi bil, da se stroške, odvisne od prometa, pripiše najprej storitvam, ki niso storitve zaključevanja klicev, pri čemer **se samo preostali stroški, odvisni od prometa, dodelijo veleprodajni storitvi zaključevanja klicev.** To pomeni, da bi se reguliranim storitvam zaključevanja klicev dodelili samo stroški, ki se jim je mogoče izogniti, če se tretjim strankam storitev zaključevanja klicev ne zagotavlja več.« (podčrtano in poudarjeno s strani avtorjev). Agencija tako ugotavlja, da Telekom Slovenije pravzaprav razume izračun cene na podlagi čiste BU LRIC metodologije, vendar se ne strinja z njeno uporabo. Agencija v zvezi s tem pove, da izbira metodologije ni predmet odločitve agencije, temveč je predpisana znotraj EU z omenjenim Priporočilom komisije. Uporaba kakršnekoli druge metodologije (denimo tudi BU LRIC+ ali FAC) bi imela za posledico veto na predlagane ukrepe s strani Evropske komisije, kar je gotovo znano tudi Telekomu Slovenije. Zato agencija ne more slediti pripombam Telekoma Slovenije, ki jih navaja v odstavkih do naslednjega sklopa pripomb v točki IV.

V naslednjem sklopu pripomb Telekom Slovenije poda nekaj konkretnih komentarjev na uporabljeni

model, ki mu je bil predstavljen v prostorih agencije ter tudi posredovan (enako tudi ostalim omrežnim mobilnim operaterjem). Agencija v nadaljevanju podaja odgovore na posamezne pripombe, kot so bile označene s strani Telekoma Slovenije.

1. Telekom Slovenije navede, da »Annual cost per Watt/m² (Model Output Year)« ni pojasnjena. Agencija odgovarja, da je v model vključena predpostavka »Annual cost per Watt« in ne »Annual cost per Watt/m²«, kot to navaja Telekom Slovenije. Navedena vrednost je bila podana s strani zunanjega izvajalca (ekspertna skupina ekonomske in inženirske stroke) in je bila tudi že uporabljena v stroškovnem modelu za izračun stroškovne cene zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji. Zaradi različnih časovnih obdobj, pa je predpostavki »Annual cost per Watt« dodano še letno povečanje stroška v višini 5%. Višino stroška (EUR/kWh) je agencija primerjala tudi s podatki, ki jih redno objavlja Statistični urad RS (Vir. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1817504S&ti=&path=../Database/Okolje/18_energetika/02_18175_cene_energentov/&lang=2) in ugotovila, da je uporabljena višina cene električne energije v stroškovnem modelu povsem primerna.

2. Telekom Slovenije izrazi mnenje, da višina WACC ni utemeljena. Agencija odgovarja, kot je že navedla, da je »Cost of Capital« oziroma strošek kapitala (WACC) izračunala v začetku leta 2012 in ga tudi posredovala v vednost in v pregled družbi Telekom Slovenije. Od navedenega obdobja agencija uporablja strošek kapitala v višini 11,03% v svojih stroškovnih modelih. Agencija je tudi primerjala višino stroška kapitala z drugimi državami EU in ugotovila, da se v večini držav višina WACC giblje med 9% - 12%. Pri tem agencija poudarja, da je bil WACC izračunan za družbo Telekom Slovenije, je pa povsem primerljiv z WACC panoge, kot navedeno zgoraj.

3. Telekom Slovenije izrazi nestrinjanje s predpostavkami pokrivanja celic baznih postaj glede na uporabljeno geografsko delitev v modelu ter navaja, da bi morala agencija upoštevati manjši radij pokrivanja, kot je predviden v modelu. Agencija ugotavlja, da je radij pokrivanja za posamezna geografska področja, kot jih uporablja v modelu ustrezen za določitev pokrivanja učinkovitega hipotetičnega operaterja. Agencija je podatke izračuna celic in baznih postaj iz modela primerjala s podatki slovenskih operaterjev in ugotovila, da ti zelo sovpadajo z vsaj dvema operaterjema. Dejstvo je, da v praksi Telekom Slovenije razpolaga z večjim številom celic, kot jih predvideva model, na drugi strani pa agencija ugotavlja, da je to število večje tudi od števila celic konkurenčnih operaterjev, ki z manjšim številom zagotavljajo učinkovito storitev in pokrivanje ter kapaciteto. Ravno primerjava dveh takšnih operaterjev z izračuni iz modela je potrdila, da model uporablja ustrezne predpostavke za radije celic, uporaba katerih temelji tudi na fizikalnih značilnostih.

4. Telekom Slovenije v nadaljevanju opozori na vlogo repetitorjev v omrežju, iz modela pa ni jasno, ali so bili slednji upoštevani. Agencija odgovarja, da repetitorjev ni upoštevala kot vhodnega podatka modela za izračun. Razlog za to je med drugim tudi, da noben od ostalih treh operaterjev ni izpostavil njihove vloge, na drugi strani pa je omrežje s številom celic in baznih postaj, ki ga je za potrebe zagotavljanja storitev izračunal model, hkrati omogočilo učinkovito zagotavljanje storitev brez uporabe repetitorjev. Agencija s strani Telekoma Slovenije ni prejela nobenih podatkov, ki bi dokazovali, da uporaba repetitorjev bistveno vpliva na stroške operaterja in posledično na ceno zaključevanja klicev.

5. Telekom Slovenije vpraša, kako je bil BU (»bottom up«) model kalibriran s podatki TD (»top down«). Agencija odgovarja, da je uporabila lastni stroškovni model po metodi »pure« LRIC »bottom up« (od spodaj navzgor), ki je hkrati deloma uravnotežen oziroma kalibriran tudi s podatki »top down« (od zgoraj navzdol). »Top down« podatki so podatki, ki jih je agencija zbrala z vprašalniki (Data request) v postopku izgradnje stroškovnega modela in s tem ustvarila generičnega operaterja, ki vsebuje specifične slovenskega trga (npr.: količina skupnega prometa, količine in deleži med različnimi vrstami govornega prometa, razmerje prometa med različnimi tehnologijami, vrednosti posameznih omrežnih elementov, operativni stroški ipd...). Slednje se je odrazilo na način, da je agencija v sicer BU (»bottom up«) modelu hipotetičnega učinkovitega operaterja uporabila tudi nekatere TD (»top down«) podatke s strani operaterjev, ki so na vprašalnik odgovorili in tako kalibrirala model.

6. Telekom Slovenije navede, da so s strani agencije prejeli model brez formul v celicah, torej le z vrednostmi v celicah, zato s spreminjanjem parametrov niso mogli preveriti vpliv posameznih na ceno. Agencija odgovarja, da je posredovala vsem štirim infrastrukturnim mobilnim operaterjem stroškovni model, ki poleg izračuna stroškovne cene za mobilno terminacijo vsebuje tudi izračune stroškovnih cen za ostale storitve. Namen posredovanega stroškovnega modela je, da operaterji preverijo posamezne predpostavke generičnega operaterja, tehnične parametre, finančne podatke in končne rezultate stroškovne cene (stroški po posameznih omrežnih elementih, operativni stroški ipd.). Agencija ni želela, da bi operaterji sami s spreminjanjem posameznih postavk testirali stroškovni model, kar bi lahko zaradi nepoznavanja kompleksnega stroškovnega modela privedlo do napačnih zaključkov. Agencija je s posredovanim stroškovnim modelom razkrila vse elemente v modelu in s tem omogočila operaterjem transparenten pregled nad izračunom stroškovne cene. Vsekakor pa je agencija s stroškovnjaki, ki so usposobljeni za ravnanje z modelom, odprta za morebitna nadaljnja vprašanja in tudi preizkuse spremembe posameznih parametrov in ocene njihovega vpliva na končni izračun.

V naslednji točki Telekom Slovenije ponovno izpostavi neprimernost takojšnje implementacije izračunane cene ter ponovno predlaga postopen prehod. V ta namen navede seznam držav, ki so k čistim BU LRIC cenam prešle na podlagi postopnega prehoda. Agencija je svoje razloge in argumenta na iste pripombe podala že v začetku odgovorov Telekomu Slovenije, zato jih na tem mestu ne ponavlja in napotuje nanje. Še enkrat poudarja, da so bili operaterji seznanjeni s trendom cenovne regulacije in cenami, ki sledijo izračunom na podlagi čistih BU LRIC cen, zato je povsem nerazumljiva navedba Telekoma Slovenije, da operaterji niso pričakovali bistveno drugačnih cen od trenutno veljavnih, celo največ 10% nižje. Agencija je Telekomu Slovenije že v začetku odgovorov navedla dodatne razloge, zaradi katerih postopen prehod ni več mogoč, ker so lahko operaterji zaračunavali višje cene celo po roku, ko bi morale biti v veljavi čiste BU LRIC cene. Države, ki jih našteva Telekom Slovenije, ki so uporabile postopen prehod, so skoraj brez izjeme čisto BU LRIC ceno izračunale precej prej in so zato imele ustrezno časovno obdobje za postopno približevanje. Glede na čas v katerem se nahajamo in dejstvo, da bi slovenski operaterji že morali implementirati te cene, pa je povsem jasno, da tudi Evropska komisija ne bi dovolila ukrepa, ki bi se kakorkoli razlikoval od takojšnje uveljavitve cen. Poleg tega je treba na takojšnjo uveljavitev čistih BU LRIC cen gledati iz vidika višine trenutnih cen, ki za slovenske operaterje veljajo ves čas do uveljavitve in slovenskim operaterjem niso bile v škodo, pri čemer so operaterji v tujini večinoma že uporabljali nižje cene.

Glede na navedeno agencija ne more slediti niti sklepnim predlogom Telekoma Slovenije, razloge za

to pa je navedla v odgovorih na posamezne pripombe in komentarje te družbe.

Mnenja družbe T-2

T-2 v začetku poudari specifičnost razmer na slovenskem mobilnem trgu in izpostavi tržne deleže posameznih mobilnih operaterjev, zato meni, da uporaba simetričnih cen ni ustrezna. Navede tudi, da T-2 ne razpolaga s frekvencami za tehnologijo 2G in opozori, da bi lahko bilo prav to dejstvo podlaga za oblikovanje asimetričnih cen, pri čemer se sklicuje na Priporočilo komisije.

Agencija glede navedbe tržnih deležev napotuje na odgovor, ki ga je tozadevno podala družbi Tušmobil. Ne glede na to v zvezi s tem iz Priporočila komisije navaja 10. člen, ki pravi: »Če je mogoče dokazati, da ima **novi udeleženec na trgu** mobilne telefonije, ki posluje pod minimalnim učinkovitim obsegom, višje prirastne stroške na enoto kot operater, pri katerem je uporabljen model, lahko NRO – potem ko so ugotovili, **da na maloprodajnem trgu pri vstopu na trg in njegovi širitvi obstajajo ovire** – dovolijo, da se ti višji stroški kompenzirajo **v prehodnem obdobju** z reguliranimi cenami zaključevanja klicev. **To obdobje ne sme presegati štirih let po vstopu na trg.**« (podčrtano in poudarjeno s strani avtorjev). Agencija poudarja, da je iz tega naslova to asimetrijo in višje cene zaključevanja klicev za obdobje, ki je bilo celo daljše od štirih let po vstopu, dovolila tako T-2, kot tudi Tušmobilu. Pri tem je treba ugotoviti, da se na ta način ne promovira zgolj vstop kot tak, temveč učinkoviti vstop na trg, prav zato se to obdobje ne more podaljševati tudi vnaprej.

Glede navedbe T-2, da bi bil upravičen do drugačnih, višjih cen zaključevanja klicev zaradi dejstva, da ne razpolaga s frekvenčnim spektrom za tehnologijo 2G, agencija poleg tehnološke nevtralnosti, ki je v veljavi, posebej izpostavlja prav 9. člen Priporočila komisije, ki posebej izpostavi, kdaj je slednje mogoče utemeljeno uporabiti za tovrstno razlikovanje v cenah in kdaj so ti razlogi objektivni: »Vsako opredelitev ravni dejanskih stroškov, ki odstopajo od zgoraj določenih načel, je treba **utemeljiti z objektivnimi razlikami v stroških, na katere zadevni operaterji ne morejo vplivati.** Take objektivne razlike v stroških se lahko pojavijo na trgih zaključevanja mobilnih klicev zaradi neenakih dodelitev spektra. Če je dodatni spekter, ki je bil pridobljen za zagotavljanje veleprodajnega zaključevanja klicev, vključen v model izračunavanja stroškov, morajo NRO redno preverjati morebitne objektivne razlike v stroških in pri tem med drugim upoštevati, **ali je mogoče predvideti, da bo dodatni spekter postal na voljo v tržno zasnovanih postopkih dodeljevanja,** kar bi lahko znižalo morebitne razlike v stroških, ki izhajajo iz obstoječih dodelitev, oziroma ali se ta relativna stroškovna pomanjkljivost sčasoma zmanjšuje s povečanjem tržnega deleža novih udeležencev na trgu.« (podčrtano in poudarjeno s strani avtorjev). Agencija ugotavlja, da družba T-2 dejansko ne razpolaga z vsem spektrom, kot ga je predvidela za hipotetičnega učinkovitega operaterja. Hkrati pa tudi ugotavlja, da je bil zadevni frekvenčni spekter na voljo na pravkar zaključeni večfrekvenčni javni dražbi, na kateri se družba T-2 ni odločila sodelovati. Ob upoštevanju tega dejstva ni mogoče zaključiti, da bi bili izpolnjeni pogoji za drugačno obravnavanje operaterja, saj je bil pravkar, na tržno zasnovanih postopkih dodeljevanja, na voljo frekvenčni spekter v pasovih 800, 900, 1.800, 2.100 in 2.600 MHz.

Nadalje T-2 izpostavi, da se mu zdi nesprejemljivo, da je s predmetno analizo vsak delujoči operater OPTM, morebitni novi vstopniki na trg pa šele z novo izvedeno analizo, kar pomeni, da tak operater prosto oblikuje cene v vmesnem obdobju. Agencija ugotavlja, da nima zakonskih možnosti, da bi kot OPTM na predmetnem upoštevnem trgu vnaprej določila subjekte, ki v času analize na predmetnem

trgu še ne delujejo. Na drugi strani pa tudi ugotavlja, da predmetni upoštevni trg v času med prejšnjo in to analizo ni bil soočen z novimi vstopi na trg. Ne glede na to agencija navaja, da bi morebitne nove vstope na upoštevni trg 7 obravnavala kot pomembne spremembe, kar bi pomenilo izvedbo analize (ne glede na čas poteka od prejšnje) takoj, ko bi se tak vstop zgodil. S tem bi agencija zagotovila, da se nekonkurenčno delovanje kateregakoli operaterja na trgu ne bi zgodilo.

T-2 izpostavi še štiri konkretna vprašanja ali komentarje v zvezi z modelom BU LRIC. Prvi se nanaša na potek klica preko ključnih omrežnih elementov, kjer meni, da gre pri omrežni poti nacionalnega klica za napako in prosi za pojasnilo. Agencija ugotavlja, da je pri prevodu angleških terminov v slovenščino prišlo do nejasnosti, zato v nadaljevanju podaja originalno angleško različico z dodatnim slovenskim opisom poti klica v različnih primerih (Analiza str. 65, slika 13).

Service	Summary Network Route
Mobile On-Net	BTS/NodeB – BSC/RNC – MSC– BSC/RNC – BTS/NodeB
Mobile To Other MNOs	BTS/NodeB – BSC/RNC – MSC– Gateway MSC
Mobile From Other MNOs	Gateway MSC – MSC– BSC/RNC – BTS/NodeB

Agencija pri tem v izogib nejasnostim dodaja, da prva vrstica opisuje klic znotraj omrežja istega operaterja, kar pomeni, da je bil klic v omrežju istega operaterja originiran in terminiran, druga vrstica klic, ki je bil originiran v omrežju enega in poslan v terminacijo v omrežje drugega operaterja (posredovanje), tretja vrstica pa klic, ki je bil v terminacijo pri mobilnem operaterju prejet od drugega operaterja (zaključevanje).

V drugi pripombi T-2 sprašuje, zakaj v stroškovni ceni učinkovitega zagotavljanja storitve niso upoštevani stroški inkrementalne kapacitete MSC elementa, kar predvideva tudi Priporočilo komisije. Agencija navaja, da na podlagi odgovorov na vprašalnik, ki ga je agencija poslala vsem štirim omrežnim mobilnim operaterjem tudi v zvezi s tem vprašanjem (T-2 na vprašalnik v celoti ni odgovoril), ni prejela takšnih odgovorov, ki bi izkazali potrebo po vključitvi inkrementalnih stroškov za omrežni element MSC ali kapacitet vmesnikov in transporta med BSC-MSC/RNC-MSC. Priloga Priporočila komisije v petem odstavku Načela izračunavanje veleprodajnih cen zaključevanja klicev v mobilnih omrežjih navaja, da: »Po zgoraj opisanem pristopu bi primeri stroškov, ki bi bili zajeti v prirasti storitve zaključevanja klicev, vključevali dodatno zmogljivost omrežja, ki je potrebna za prenos dodatnega veleprodajnega prometa (npr. dodatna omrežna infrastruktura, **če je potrebna za povečanje zmogljivosti za izvajanje dodatnega veleprodajnega prometa**). Taki stroški, povezani z omrežjem, **bi lahko vključevali dodatna središča** za posredovanje klicev z mobilnih telefonov (Mobile Switching Centres) ali hrbtenično infrastrukturo, ki je neposredno potrebna za izvajanje prometa zaključevanja klicev tretjim strankam.« (podčrtano in poudarjeno s strani avtorjev). Kot navedeno, je agencija operaterje, med drugim tudi T-2, posebej vprašala po tovrstnih potrebah za povečanje teh kapacitet iz naslova zaključevanja klicev, pri tem pa ni prejela odgovorov, ki bi kazali, da je takšno povečanje kapacitet in omrežnih elementov nujno.

V tretji točki T-2 prosi za pojasnilo podlage za ugotovitev, da strošek elementa »bazna postaja (BTS)« predstavlja večji strošek, kot »bazna postaja (node B), kljub temu, da je potrebno nekajkrat manj baznih postaj pri tehnologiji 2G, ob uporabi GSM900, za doseganje iste pokritosti, kot pri tehnologiji 3G (UMTS2100). Agencija pojasnjuje, da je v modelu uporabljena predpostavka, da je strošek bazne postaje na enoto enak tako za bazno postajo tipa »BTS«, kot bazno postajo »node B«. Model pa nadalje na predpostavkah uporabljenih frekvenčnih spektrov, njegovih kapacitet, prometa in uporabljene tehnologije za posamezni spekter, izračuna najučinkovitejše število potrebnih baznih postaj tipa »BTS« in »node B« tako iz vidika pokrivanja prebivalstva, kot tudi iz vidika potrebnih kapacitet. Slika 14: Stroški zaključevanja klica po omrežnih elementih, str. 66 v analizi prikazuje razdelitev cene (prirastnih stroškov zaključevanja klicev učinkovitega hipotetičnega operaterja) po posameznih omrežnih elementih, ki so jim dodani še operativno stroški. Pri tem je razliko v stroških med »BTS« in »node B« bazno postajo treba pripisati (poleg ostalim) tudi razmerju govornega prometa glede na tehnologije 2G in 3G.

V zadnji pripombi se T-2 prav tako sklicuje na zgoraj navedeno sliko 14 in v zvezi s tem navaja, da so operativni stroški (OPEX) na trgu 7 po njegovem mnenju višji od operativnih stroškov na trgu 3 ob upoštevanju premo sorazmernega števila potrebnih omrežnih elementov. Agencija odgovarja, da je strukturi fiksnega in mobilnega omrežja nemogoče primerjati, še posebej, ko govorimo o omrežnih elementih enega in drugega v cenovnih modelih BU LRIC (fiksni BU LRIC denimo ne upošteva stroškov omrežnih elementov dostopovnega dela omrežja). Zato je nemogoče primerjati operativne stroške mobilnega in fiksnega omrežja.

Priloge: Kot izhaja iz besedila

Vročiti: Objava na spletnih straneh www.apek.si